

Державний нагляд та громадський контроль за охороною праці. Права, обов'язки та відповідальність за порушення законодавства та нормативних актів з ОП. Навчання працівників з питань ОП. Пільги та компенсації за шкідливі умови праці. Планування та фінансування ОП. Економічна оцінка заходів з ОП.

Схема державного нагляду, відомчого, громадського та регіонального контролю наведена нижче:

Підприємство -

*Державний,** Відомчий; ***Громадський; ****Регіональний;
*****Триступеневий на виробництві

* - ген. прокурор, державна служба з питань праці, державний комітет України з ядерної та радіаційної безпеки, органи державного пожежного нагляду управління пожежної охорони МНС України, органи та заклади санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України;

** - міністерство, Державний комітет;

*** - трудові колективи, профспілки;

**** - місцеві державні адміністрації та Ради народних депутатів,

***** - 1 ступінь: протягом робочої зміни, 2 – раз на тиждень, 3 – раз на місяць.

Порушення НА з ОП передбачає покарання у вигляді штрафів, дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності. Згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст.41) за порушення правил безпеки юридичні та фізичні особи, що використовують найману працю, сплачують штраф у розмірі до 5% від місячного фонду заробітної плати. Працівники служби ОП підприємств несуть персональну відповідальність за: а) невідповідність прийнятих ними рішень вимогам діючого законодавства з ОП, б) невиконання свої функціональних обов'язків, в) недостовірність та несвоєчасність підготовки статистичних звітів з ОП, г)

низьку якість проведення ними розслідування нещасних випадків на виробництві.

Навчання та інструктажі працівників із питань ОП є складовою частиною системи управління ОП. Згідно з Типовим положенням про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань ОП (НПАОП 0.00-4-36-05), усі працівники, що приймаються на роботу, та в процесі роботи проходять на підприємстві навчання, інструктаж із питань ОП, вивчають правила надання першої долі карської допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також правила поведінки при виникненні аварій. Працівники, що виконують роботи підвищеної небезпеки, а також де є необхідність у професійному відборі, проходять попереднє спеціальне навчання і перевірку знань з питань ОП в термін, встановлений відповідними галузевими НА, але не рідше 1 разу на рік. Всі посадові особи, відповідно до переліку посад, до початку виконання своїх обов'язків і періодично 1 раз на 3 роки проходять навчання і перевірку знань із питань ОП.

Інструктажі з питань ОП проводяться на всіх підприємствах, установах і організаціях незалежно від характеру її трудової діяльності і форми власності. Мета інструктажу – навчити працівника правильно і безпечно для себе і оточуючого середовища виконувати свої трудові обов'язки. Інструктажі за часом і характером проведення поділяють на: *вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий*.

Вступний інструктаж проводиться з усім працівниками, які щойно прийняті на роботу, учнями та студентами перед початком перед початком трудового і професійного навчання в майстернях, лабораторіях. Інструктаж проводить спеціаліст відділу ОП. Програма розробляється відділом ОП.

Первинний інструктаж проводиться на робочому місці до початку роботи з новоприйнятим працівником або працівником, який буде виконувати нову для нього роботу. Програма розробляється керівником цеху чи дільниці, узгоджується зі службою ОП і затверджується роботодавцем.

Повторний інструктаж проводиться на робочому місці з усіма працівниками: на роботах із підвищеною небезпекою – 1 раз на квартал, на інших – 1 раз у півріччя.

Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці або в кабінеті ОП у випадках: при зміні технологічного процесу, при порушенні працівником нормативних актів, на вимогу працівника органу державного нагляду при виявленні недостатнього знання працівником безпечних прийомів праці, при перерві в роботі виконавця робіт більше, ніж 30 календарних днів (для робіт із підвищеною небезпекою), а для решти робіт – більше 60 днів.

Цільовий інструктаж проводиться з працівниками у випадках: при виконанні разових робіт, що не пов'язані безпосередньо з основними роботами працівника, при ліквідації наслідків аварії і стихійного лиха, при виконанні робіт, що оформлюються нарядам-допуском, в разі проведення екскурсій або організації масових заходів.

Первинний, повторний, позаплановий та цільовий інструктаж проводить безпосередньо керівник робіт.

Всі підприємства, установи та організації повинні дбати про безпеку праці і піклуватися про здоров'я своїх працівників. На підприємствах для відшкодування впливу небезпечних і шкідливих чинників виробництва на організм людини застосовується система *пільг і компенсацій*. Перелік шкідливих виробництв, професій і посад із шкідливими умовами праці, які мають право на отримання пільг, затверджений Кабміном України, Держкомпраці України і профспілками. Ця система включає додаткові відпустки, скорочений робочий час і робочі дні, пільгове пенсійне забезпечення, лікувально-профілактичне харчування, певні доплати до заробітної плати.

Планування організаційно-технічних заходів з ОП – одна з провідних функцій управління ОП. Воно буває перспективним (на тривалий відрізок часу) і оперативним (квартал, місяць, декаду). До перспективних планів

належить комплексний план покращання умов праці і санітарно-оздоровчих заходів, що передбачає створення, відповідно до нормативних актів з ОП, умов праці, пов'язаних з перспективними змінами підприємства. Таке планування розраховане на термін від 2 до 5 років. Поточні плани передбачають реалізацію заходів із покращання умов праці, створення кращих побутових і соціальних умов на виробництві.

Фінансування робіт з ОП здійснюється роботодавцем. Фінансування профілактичних заходів з ОП, виконання загальнодержавних, галузевих та регіональних програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, інших державних програм, спрямованих на запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням, передбачається здійснювати за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів та за рахунок інших джерел фінансування, визначених законодавством. Для підприємств, незалежно від форми власності, або фізичних осіб, які використовують найману працю, витрати на ОП становлять не менше 0,5% від суми реалізованої продукції. Для підприємств, що утримуються за рахунок бюджету, витрати на ОП передбачаються в державному або місцевих бюджетах і становлять не менше 0,2% від фонду оплати праці.

Економічне значення ОП визначається ефективністю заходів з покращання умов і підвищення безпеки праці.

Річна економія підприємства від поліпшення безпеки праці складається з: економії від зменшення професійної захворюваності, економії від зменшення випадків травматизму, економії від зниження плинності кадрів, економії від скорочення пільг і компенсацій за роботу в несприятливих умовах.

Показник ефективності витрат підприємства на заходи з ОП розраховується за виразом: $E = E_p / B$, де E_p – річна економія від поліпшення умов і ОП на підприємстві, B – загальні витрати підприємства на ОП.

Витрати на заходи щодо поліпшення умов і ОП можна поділити на:

витрати, пов'язані з відшкодуванням потерпілим втрат внаслідок травм і профзахворювань; витрати на компенсацію за роботу в несприятливих умовах, що не відповідають санітарним нормам; витрати на попередження та профілактику травматизму і професійних захворювань; витрати на ліквідацію наслідків аварій та нещасних випадків, витрати на штрафи та інші відшкодування. Основні кошти, що виділяються на ОП підприємств, спрямовуються на загальне поліпшення умов праці, попередження нещасних випадків і профзахворювань та на запобігання загальним захворюванням. На сьогодні витрати на поліпшення умов праці та підвищення її безпеки не окуповують себе. У зв'язку з цим підприємства витрачають значні кошти на пільги, компенсації та відшкодування наслідків несприятливих умов праці.